

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ПАЩЕНКО ДМИТРО АНДРІЙОВИЧ

УДК 323.281(477)

**РЕПРЕСИВНО-ДИСКРИМІНАЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА
РЕЖИМНІ ЗАХОДИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО
НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ (1917-1953РР)**

12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і
правових учень

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Університеті державної фіскальної служби України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
ШЕВЧЕНКО Анатолій Євгенійович,
Університет державної фіскальної служби України, завідувач кафедри теорії, історії права і держави та конституційного права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України,
ЯРМИШ Олександр Назарович,
Інститут законодавства Верховної Ради України, головний науковий співробітник;

кандидат юридичних наук, доцент
ДУРНОВ Євген Сергійович,
Національна академія внутрішніх справ, професор кафедри історії держави та права.

Захист відбудеться 30 березня 2018 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.02 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

Автореферат розісланий 27 лютого 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Є.Ю. Подорожній

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Заборонно-обмежувальні заходи досить широко практикуються демократичними державами і мотивуються доцільністю ізоляції певних категорій громадян, які становлять реальну чи потенційну небезпеку для існуючого ладу, гарантування публічної безпеки і попередження злочинів. Будь-яка держава прагне до забезпечення своїх кордонів і стратегічно важливих об'єктів.

У Радянському Союзі вони набули небачених масштабів, стали невід'ємною складовою частиною легітиматії правлячого режиму. Через запровадження відповідних режимних заходів (обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання, введення паспортної системи тощо) влада систематично вдавалася до ізоляції осіб, які вважалися нелояльними.

Отже, наукова актуальність дисертаційного дослідження визначається необхідністю комплексної реконструкції того сегмента державного терору, що пов'язаний із такими його формами, як насильницька ізоляція певних категорій осіб, визнаних радянським законодавством «соціально небезпечними», примусове виселення у межах запровадження паспортної системи та надання особливого статусу режимним певним місцевостям.

Поряд із цим сьогодні гостро постала проблема встановлення особливого правового режиму в зоні ведення бойових дій на сході України та відповідних обмежувальних заходів для певних категорій громадян. Отже, звернення до історичного досвіду, вивчення та засвоєння уроків минулого, зокрема практики ізоляційних заходів у місцевостях, що отримали статус режимних, сприятиме уникненню можливих помилок у цій складній справі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація виконана відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року; науково-дослідної теми кафедри теорії, історії права і держави та конституційного права ННІ права Університету державної фіскальної служби України «Забезпечення дії права в процесі реалізації державної політики», затвердженої Вченою радою УДФСУ 20 червня 2017 року (протокол № 7).

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає у визначенні особливостей репресивної, заборонно-дискримінаційної політики тоталітарної держави, що порушувала основні права громадян у праві вибору проживання, пересування та особистого статусу.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення наступних завдань:

– дослідити стан наукового опрацювання теми, джерельну базу і теоретико-методологічні засади дослідження;

– проаналізувати зміст понять, пов'язаних із порядком встановлення та реалізації режимних заходів, визначити їх правову природу і генезу;

– реконструювати процес юридичної регламентації репресивно-дискримінаційної політики більшовицької правлячої верхівки;

– з'ясувати мотиваційні чинники та процедуру виселення певних категорій громадян як адміністративної і кримінальної санкцій;

– розглянути роль і місце державних інституцій та надзвичайних органів у реалізації режимно-ізоляційної політики на різних етапах;

– розкрити специфіку, зміст і репресивну спрямованість паспортизації як методу «санації» суспільства;

– дати політико-правову інтерпретацію тлумачення інституту режимних місцевостей I та II категорій;

– з'ясувати особливості практики обмежень свободи пересування працівників через прикріплення до місця роботи;

– окреслити політико-правові та соціально-гуманітарні наслідки репресивних, обмежувальних і контрольних заходів радянської держави над мобільністю громадян.

Методи дослідження. Дисертаційне дослідження виконане з дотриманням основних принципів наукового пізнання: об'єктивності, системності, історизму, соціального гуманізму.

Комплексний підхід забезпечив одночасний аналіз сукупності політичних, нормотворчих, організаційно-інституційних складових репресивної політики.

Біхевіористичний підхід дав змогу окреслити зв'язок суто правових явищ із політичними та соціально-економічними процесами через певні моделі «неправомірної» поведінки суб'єктів влади, правлячої верхівки, різних категорій громадян.

За допомогою герменевтичного підходу здійснювався аналіз текстів законів та нормативно-правових актів (підрозділи 2.1-2.3).

Для підготовки дисертаційного тексту використано широкий спектр методів: загальнонаукових, міждисциплінарних та спеціальних. Загальнонаукові методи (аналіз і синтез, індукція і дедукція) забезпечили формулювання обов'язкових атрибутів вступу, теоретичних положень, узагальнень і висновків (Підрозділи 1.1-13). Завдяки проблемно-хронологічному методу вибудовано загальну композицію праці. Структурний та функціональний методи лягли в основу реконструкції організаційних форм репресивної політики,

з'ясування компетенції різних відомств, що втілювали в життя вказівки про обмеження громадянських прав (підрозділи 4.1-4.4).

До міждисциплінарних методик належать прийоми статистики, завдяки яким отримано дані, що ілюструють масштаби державного терору, а також методи політології, які уможливили адекватне відтворення загальної картини становлення і розвитку тоталітарної системи більшовицького зразка (підрозділ 1.2).

Серед спеціальних методів провідне місце посідає теоретико-юридичний, на підставі якого розкриваються зміст державно-правової реальності, закономірності та особливості генези історико-правових процесів, юридичного супроводу репресивної політики більшовицької держави та її правові наслідки (підрозділ 1.3). Для характеристики особливостей підходів керівництва СРСР до формування нормативно-правової бази у різних суспільно-політичних контекстах застосовувався порівняльно-правовий метод. Кластерний аналіз використано з метою вивчення типологічних рядів соціальних груп, на яких фокусувалася репресивна практика (підрозділ 1.1). Формально-догматичний метод спрямовувався на дослідження правових конструкцій і явищ політичного життя, внутрішніх конотацій нормативно-правових актів, що обрамлювали державну репресивну політику і практику (підрозділ 1.2).

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що склалися у процесі нормативно-правового регулювання заходів, спрямованих на обмеження прав і свобод громадян з метою політичної уніфікації соціуму, що мешкав на території сучасної України, та ізоляції нелояльних до радянського режиму осіб.

Предметом дослідження є репресивно-дискримінаційна політика та режимні заходи радянської влади щодо населення України (1917–1953 рр.).

Хронологічні межі дослідження охоплюють період 1917–1953 років. Нижня межа визначається приходом більшовиків до влади і запровадженням репресивних заходів у формі видалення з окремих місцевостей певних категорій осіб за межі країни. Верхню межу позначено першими кроками, спрямованими на скорочення режимних територій та пом'якшенням паспортних обмежень, а також відмовою від масового примусового переміщення громадян.

Територіально праця охоплює межі УСРР-УРСР в адміністративних кордонах 1917–1953 років.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація є однією з перших у вітчизняній історико-правовій науці комплексних та системних праць, що присвячена репресивно-дискримінаційній

політиці та режимним заходам радянської влади в Україні у (1917–1953 рр.) і в якій розглядається процес формування «закритого» суспільства та мілітаризації держави. В основних наукових положеннях, які виносяться на захист:

уперше:

– проаналізовано підстави і правовий супровід створення місцевостей, у яких заборонялося проживати кільком категоріям «соціально небезпечних елементів»; передумови появи правової дефініції «режимні» та «нережимні» території, а також списків режимних місцевостей; специфіку особливого правового режиму – воєнного стану в період Другої світової війни;

– досліджено процес інструменталізації виселення та заслання як виду покарань (у кримінальному та адміністративному порядку) і дискримінації окремих категорій осіб за належність до «неблагодійних» категорій громадян, в основі яких лежало обмеження особистої свободи «нелояльних» громадян, їх видалення з місць постійного проживання та заборона на проживання у певних місцевостях. При цьому наголошується, що вже в 20-ті роки унормовувалась і вдосконалювалась судова та позасудова практика вислання як органічна складова політичного терору. Такі санкції застосовувалися на підставі рішень політичної верхівки держави;

– встановлено точний зміст обмежень у праві вільного пересування і вибору місця проживання осіб та примусового прикріплення працівників до виробництва; вказано на те, що перший реєстр стигматизованих сталінським режимом громадян був складений у 1933 р. у зв'язку з паспортизацією, що стала інструментом «просіювання» громадян (головними критеріями права на отримання чи відмови у видачі паспорта слугували «соціальне походження» і приналежність до реальних та потенційних «неблагонадійних» і кримінальних елементів); наголошено, що практика прикріплення працюючих до виробничих об'єктів, спричинена мілітаризацією суспільства, супроводжувалася вилученням паспортів і заборонаю вільного пересування;

– виокремлено виселення та відповідні форми дискримінації з-поміж інших виявів репресивної політики як такі, що набули форм тотального державного терору проти власних громадян (як тих, хто вирізнявся девіантною поведінкою, так і абсолютно невинних), повного контролю над всіма верствами суспільства та політичного інструменту його уніфікації за більшовицькими ідеологічними лекалами;

– конкретизовано цілеспрямовані форми і методи утисків певних категорій громадян, зокрема таких як буржуазія і поміщики, купецтво, офіцери старої армії, посадовці царського, тимчасового та українських урядів, лідери антирадянських партій, причетні до «антирадянської та контрреволюційної діяльності» і бандитизму, політемігранти, фальшивомонетники, контрабандисти, шахраї, спекулянти, наркаторговці, «паразитуючі» елементи, а також ті, хто «становив небезпеку за своїми зв'язками зі злочинним середовищем», «зрадники батьківщини», «посібники» гітлерівських окупантів, радянські полонені та оточені, «переміщені особи» та інші;

– реконструйовано алгоритм інституційного оформлення та визначення компетенції виконавських структур, на які покладалася реалізація практичних заходів з виселення, «очищення» (Особлива комісія з вислання, Особливе бюро при секретно-оперативному управлінні ДПУ, Особлива нарада (позасудовий орган), «міліцейські» і «паспортні трійки» та ін.), а також механізм контролю за гомогенністю тогочасного українського суспільства;

удосконалено:

– зміст ключових понять («вислання», «заслання», «депортація», «примусове видалення» та інші), якими оперують дослідники цієї проблематики;

– існуючі наукові уявлення про реалізацію курсу радянської держави на «очищення» та уніфікацію українського соціуму;

дістали подальшого розвитку:

– концептуальні напрацювання в галузі радянології та історії держави і права у сегменті, що стосується характеристики більшовицької репресивної політики у вказаний період;

– правовий аналіз нормативної бази, що забезпечувала «легітимацію» заходів радянського керівництва у сфері режимних заходів та уніфікації українського суспільства засобами примусового переміщення громадян.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наведені в дисертації теоретичні положення сприятимуть поглибленню наукових знань про репресивно-дискримінаційну політику і режимні заходи радянської влади в Україні (1917–1953 рр.) та можуть бути використані:

– у навчальному процесі – для підготовки навчальної літератури під час викладання курсів з дисциплін «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн» (акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний

процес Університету державної фіскальної служби України від 31.10.2017);

– у науково-дослідній сфері – з метою збагачення сучасної історико-правової науки знаннями про репресивно-дискримінаційну політику та режимні заходи радянської влади в Україні;

– у правотворчій діяльності – для вдосконалення правового регулювання внутрішньої політики держави.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації оприлюднені на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: «Національна ідея та правосвідомість в умовах трансформації сучасного українського суспільства» (м. Ірпінь, 16 грудня 2015 р.); «Сучасні тенденції розвитку національного законодавства» (м. Київ, 4-5 листопада 2016 р.); «Теоретико-правові засади становлення, розвитку та діяльності інституту приватних детективів: вітчизняна та зарубіжна практика» (м. Київ, 2 березня 2017 р.); «Актуальні проблеми сучасного розвитку цивільного, міжнародного морського, господарського та транспортного права» (м. Київ, 6-7 квітня 2017 р.); «Всеукраїнські наукові читання» (м. Ірпінь, 19 жовтня 2017 року).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у шести наукових статтях, чотири з яких опубліковано у фахових наукових виданнях України (одна – у співавторстві), дві – у зарубіжних наукових виданнях, та п'яти тезах на науково-практичних конференціях.

Структура обумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, чотирьох розділів, які включають в себе тринадцять підрозділів, висновків та списку використаних джерел (327 найменувань на 35 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 242 сторінки, з яких основного тексту – 192 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, проаналізовано сучасний стан її наукової розробки, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету та задачі, об'єкт і предмет дослідження; охарактеризовано методологічну основу роботи; розкрито наукову новизну одержаних результатів, їх теоретичне та практичне значення.

Розділ 1 «Стан наукового опрацювання теми, джерела та методологія дослідження» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Огляд наукової літератури» наголошується, що історико-правову літературу з цієї проблематики можна умовно поділити на три групи: праці, що вийшли у 20-х – на поч. 50-х років, публікації постсталінської доби та періоду незалежної Української держави.

Огляд наукової літератури дає підстави стверджувати, що науковці лише в загальних рисах окреслюють феноменологію ізоляційних, обмежувально-репресивних заходів, не пояснюючи їх глибинних витоків і природи. Незважаючи на значний масив публікацій, комплексне опрацювання репресивно-дискримінаційної політики радянських властей донині не здійснювалося. На відміну від депортацій, що привертати підвищену увагу дослідників, інші форми примусових міграцій залишилися на периферії наукового опрацювання.

У підрозділі 1.2 «Джерельна база» звертається увага на те, що комплекс документів, які дають уявлення про місце провідної політичної сили в організації державного терору, зберігається у Центральному державному архіві громадських об'єднань України (ЦДАГО України) (ф. 1 «Центральний комітет Компартії України, 1917–1991 рр.»). Завдяки документам виконавчих структур, зосереджених у Центральному архіві вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), зокрема у ф. 2 «Рішення союзного уряду за 1938–1991 рр.», ф. 8 «Міністерство юстиції», ф. 288 «Генеральна прокуратура УРСР», вдалося реконструювати механізми державного терору та функції кожного з його складових елементів. Інформативно насичений пласт джерел сконцентровано в Галузевому державному архіві Служби безпеки України (ГДА СБУ). З фондів 9, 13, 16 відібрано і опрацьовано накази, розпорядження, об'їзники НКВС – НКДБ (МВС – МДБ), інформацію про основні напрями оперативної роботи, статистичні звіти органів держбезпеки, що проливають світло на мотивацію, планування й методи реалізації каральних операцій радянських спецслужб. Найбільший джерельний блок опрацьовано в галузевому державному архіві Міністерства внутрішніх справ України (ГДА МВС України). Виявлено накази, розпорядження, циркуляри ОДПУ, НКВС, МВС, Прокуратури СРСР та УРСР, звітне діловодство, що дали змогу простежити всі етапи репресивної політики більшовицької верхівки, з'ясувати особливості кожного з них. У цих документах міститься інформація про юридичне регулювання таких процедур, як «очищення» території республіки від «нелояльних» громадян, алгоритм визначення режимних територій,

паспортизація, а також практику позасудових репресій, зокрема діяльність міліцейських та обласних «трійок».

У підрозділі 1.3 «Теоретико-методологічні засади дослідження» охарактеризовано його дефінітивну базу, сформульовано положення, що віддзеркалюють наукове кредо дисертанта.

Одним із ключових термінів у праці виступає «державний терор», що визначається як «злочинні дії», спрямовані на залякування організації чи неорганізованої спільноти з метою домогтися очікуваного результату. Терор перебуває поза межами кримінальної відповідальності, позаяк держава, що його здійснює, обґрунтовує його доцільність і юридично закріплює законами та підзаконними нормативно-правовими актами.

Інше споріднене поняття – «репресії» – вживається для позначення широкого спектру примусових дій держави, спрямованих проти політичних опонентів та «асоціальних» і кримінальних елементів.

Під терміном «примусова міграція» розуміється засіб репресивного впливу з боку держави, що виявляється у насильницькому територіальному переміщенні певних груп населення чи окремих радянських і зарубіжних громадян.

Серед ключових категорій особливе місце посідають дефініції «визнання» і «заслання». Визнання ніколи не володіло ознаками покарань, пов'язаних із виправно-трудоим впливом, натомість заслання в період 1930–1958 р. здійснювало виправно-трудоий вплив, а весь інший час – адміністративний.

У розділі 2 «Визнання у каральній практиці радянської влади (1917–1932 рр.)» розкривається правове оформлення цього виду «очищення» території республіки від «небажаних» елементів.

У підрозділі 2.1 «Початок формування нормативно-правової бази та репресивні заходи у формі видалення певних контингентів з окремих місцевостей у 1917–1922 рр.» констатується, що у першій інструкції ревтрибуналам (19 грудня 1917 р.) Наркомат юстиції РСФРР подав перелік злочинів, підсудних цим інституціям, а також покарань за них, зокрема і видалення з окремих місцевостей чи за межі країни. Нормативно-правові акти щодо регулювання в'їзду та виїзду громадян у певні регіони з 1919 р. стали застосовуватися і в Радянській Україні. У грудні 1919 р. більшовики санкціонували підготовку проскрипційних списків «буржуазного населення», яке, з одного боку, можна було брати в заручники, а з іншого – видалити з місцевостей, щодо яких оголошено надзвичайний стан.

Рубіжною подією стало ухвалення ЦВК СРСР 7 вересня 1923 р. Положення про охорону кордонів СРСР, яким запроваджувалося 5 видів прикордонної смуги. В'їзд до них суворо обмежувався, крім того, прикордонні війська ОДПУ могли вислати звітди в адміністративному порядку всіх, хто там перебував з порушенням існуючих приписів.

Акцентується увага на тому, що у Кримінальному кодексі (КК) УСРР 1922 р. серед інших покарань передбачалося вигнання за межі республіки «на строк або безстроково». КК визнав підставою кримінальної відповідальності «соціальну небезпечність», що давало можливість карати громадян незалежно від того, скоювали вони злочин чи ні. 10 серпня 1922 р. ВЦВК видав декрет «Про адміністративне вислання», в якому під одним терміном передбачалося два різні види покарань – видалення за межі держави та заслання у віддалені райони країни. Винесення рішень про такі санкції покладалося на Особливу комісію при НКВС

У *підрозділі 2.2 «Розвиток системи режимних і дискримінаційних обмежень в Україні у 1923–1929 рр.»* йдеться про оформлення режимного статусу певних місцевостей. 19 березня 1924 р. вийшла постанова ВЦВК та РНК УСРР «Про заборону соціально небезпечним громадянам перебувати в певних місцевостях УСРР». Особам, висланим в адміністративному і судовому порядку, заборонялося упродовж трьох років перебувати в Харкові, Києві, Одесі, Катеринославі, Миколаєві, Херсоні та 50-верстовій зоні навколо цих міст, а також у Волинській, Подільській, Херсонській губерніях, крім Старобільського округу.

В «Основних засадах кримінального законодавства СРСР і союзних республік» (31 жовтня 1924 р.) чітко розмежовувалися заслання й різні види вислання. За КК УСРР 1927 р., стосовно «соціально-небезпечних елементів» дозволялося застосовувати як вислання, так і заслання. Принциповою рисою кодифікованих норм стало те, що вони сприяли усталенню та розвитку радянської концепції «соціальної небезпеки» громадян.

30 квітня 1928 р. таємною постановою союзний уряд і РПО підтвердили монопольну компетенцію ОДПУ у визначенні місця проживання висланих, а також місцевостей, де їм заборонялося мешкати. Отже, прерогатива у вирішенні цих питань належала не органам внутрішніх справ, а державної безпеки. 24 квітня 1927 р. НКВС УСРР видав Інструкцію про порядок порушення клопотання про адмінвиселення кримінального соціально-небезпечного елемента, згідно з якою за ДПУ підтверджувалося право призначати таке

покарання на строк до 3 років. У цьому ж документі містився широкий перелік категорій, на які поширювався цей вид санкцій.

У підрозділі 2.3 «Еволюція нормативно-правової бази та практика масових виселень в Україні (1929–1932 рр.)» простежується розвиток нормативної бази, що супроводжувала репресії в контексті хлібозаготівель і колективізації. Уперше адміністративне вислання застосували до селянства: «спекулянтів», куркулів та членів родин. 4 лютого 1930 р. ВЦВК та РНК СРСР видали таємну директиву, що зобов'язувала місцеві власті виселити 3-5 % міцних селянських господарств, яким інкримінували спротив колективізації та приховування сільгосппродукції. Аграрії, які підлягали видаленню, поділялися на 3 категорії. Долю першої з них вирішували карально-репресивні органи, 2-ї та 3-ї – місцева влада. Більшість виселенців (по СРСР – 400-450 тис. родин, майже 2 млн осіб) проходила за 3-ю категорією і розміщувалася у межах району чи сільради на нових, позаколгоспних землях, у т. зв. «виселках». У постанові ВЦВК і РНК РСФРР «Про вислання та заслання, що застосовується за судовими вироками» (10 січня 1930 р.) деталізувалися процедурні аспекти цих видів репресій. Наступного дня вийшов наказ ОДПУ № 9/10, в якому роз'яснювалися особливості «карального впливу» на різні категорії репресованих. У додатку подавався список місцевостей, де заборонялося проживання тим, хто був видалений з обмеженням в'їзду до них (в Україні це була територія Харківського, Київського і Одеського військових округів).

Розділ 3 «Нормативно-правове підґрунтя створення режимних територій в УСРР/УРСР та ізоляційні заходи радянської влади (1932–1939 рр.)» складається з трьох підрозділів.

Підрозділ 3.1 «Примусове видалення у межах першої хвилі паспортизації» містить аналіз перетворення процедури паспортизації на інструмент дискримінацій. Вістря цієї кампанії спрямовувалося на «очищення» великих міст від «зайвих елементів». 27 грудня 1932 р. ЦВК і РНК СРСР ухвалили спільну постанову «Про встановлення єдиної паспортної системи по Союзу РСР та обов'язкової прописки паспортів», а 31 грудня аналогічний документ затвердили ВЦВК і РНК УСРР. Паспортизація покладалася на Головне управління робітничо-селянської міліції при ОДПУ. У вересні 1933 р., окрім «міліцейських трійок», при Колегії ДПУ УСРР створили «паспортні трійки». До порушників паспортного режиму застосовували два види санкцій: видалення за межі УСРР станом на три роки, а також виселення з режимної місцевості з одночасним позбавленням права на проживання у 30 населених пунктах.

З появою урядової постанови від 28 квітня 1933 р. «Про видачу громадянам СРСР паспортів на території СРСР» режимно-дискримінаційні заходи активізувалися. До режимних міст зарахували Київ, Одесу, Сталіно і Дніпропетровськ. 23 липня 1933 р. вийшов наказ ОДПУ СРСР «Про врегулювання заслання та зміни порядку звільнення засуджених після відбуття строку покарання», що містив список місцевостей, у яких заборонялося селитися громадянам, виселеним в адмінпорядку за постановою ОН.

У підрозділі 3.2 «Інституційні новації та нормативно-правове забезпечення режимних заходів (1935–1937 рр.)» розкриваються особливості паспортизації як режимного інструменту. В Інструкції з паспортної роботи від 14 лютого 1935 р. наголошувалося, що «місцевості, в яких паспорти видаються не всім громадянам, називаються режимними...».

З появою наказу союзного НКВС від 27 травня 1935 р. № 00192 завершився процес нормативно-правового оформлення «міліцейських трійок». Практичні заходи з «очищення» території республіки від нелояльних елементів здійснювалися в контексті обміну паспортів. На виконання наказу НКВС СРСР від 1 серпня 1935 р. про обмін паспортів у режимних місцевостях виявляли і видаляли «контрреволюційний», «класово-чужий», «кримінально-паразитуючий елемент». У республіці такі акції регламентувалися наказом НКВС УСРР від 21 серпня 1935 р. Детальна регламентація інституту вислання та заслання подавалася в інструкції НКВС СРСР від 17 серпня 1935 р. Упродовж 1936 р. «очищення від чужорідного елементу» здійснювались у Києві, Дніпропетровській, Одеській та інших областях України.

У підрозділі 3.3 «Організаційно-процедурні трансформації в контексті адміністративного вислання у добу «Великого терору» вказується, що стрижневим документом доби «Великого терору» став оперативний наказ НКВС СРСР від 30 липня 1937 р., що дав старт наймасовішій репресивній операції. Під час цієї акції об'єктом державного терору стали «зрадники», «вороги» радянської влади, яких стратифікували на 3 категорії. Засуджених I категорії очікувала ВМП, II – позбавлення волі, III – примусове видалення. 21 травня 1938 р. НКВС СРСР видав нову інструкцію про «міліцейські трійки», що передбачала розширення кола контингентів, справи яких перебували в компетенції цих структур, за рахунок утримувачів «кубел» (притонів), скупників краденого, хуліганів та крадіїв-рецидивістів. В УСРР санкціонувалася діяльність лише обласних «трійок», на які покладалося і провадження слідства та позасудові розправи. Крім

ув'язнення до таборів на 5 років, ці «трійки» мали право виселяти з великих промислових центрів до нережимних місцевостей (у межах республіки) на цей же строк. У цей період посуворішали контроль і режимні заходи стосовно іноземців.

22 серпня 1937 р. НКВС СРСР видав циркуляр, що містив розпорядження застосувати «адміністративні засоби для суттєвого послаблення дії цього шпигунсько-диверсійного вогнища» шляхом відмови у продовженні видів на проживання після закінчення термінів дії, видаючи замість них візи для громадян Німеччини, Польщі, Японії, Італії, Австрії, Болгарії, Туреччини, Румунії, Фінляндії та інших держав.

Розділ 4 «Обмежувально-репресивна політика та практика в період Другої світової війни та у повоєнний час (1939–1953 рр.)» складається з 4 підрозділів.

У підрозділі 4.1 «Режимні заходи у контексті мілітаризації держави та суспільства (1939–1941 рр.)» висвітлюються дискримінаційні акції в Західній Україні, що супроводжувалися паспортизацією 4 млн осіб. Ця процедура, як і примусове видалення певних категорій осіб з режимних місцевостей, завершилася до кінця 1940 р. Наприкінці 1939 р. було введено 2-кілометрову режимну смугу вздовж залізниць.

10 вересня 1940 р. вийшло нове Положення про паспорти, яким встановлювалися категорії режимних місцевостей – I і II. До I віднесли найбільші урбанізовані центри країни, в яких встановлювалися обмеження щодо проживання для ширшого кола осіб, ніж у режимних місцевостях II категорії. Статус режимних в УРСР одержали: Київ та 11 районів області, Шосткінський та Ніжинський райони Чернігівської області, Харків і 12 районів, Житомир і 18 районів, Кам'янець-Подільський і 23 райони, а також разом з обласними центрами 7 районів Миколаївщини, 33 – Вінницької, 15 – Одеської та Дніпропетровськ, Запоріжжя і Сталіно.

Підрозділ 4.2 «Початок нацистської агресії та режимні заходи радянської влади в умовах воєнного стану» присвячений характеристиці кроків держави, що диктувалися новими загрозами. Напад Німеччини на СРСР спричинив запровадження особливого правового режиму та відповідні обмежувальні акції, регламентовані Указом Президії Верховної Ради СРСР «Про воєнний стан» від 22 червня 1941 р. У місцевостях, оголошених на воєнному стані (зокрема в Україні), військовій владі надавалося право запроваджувати та забезпечувати особливий режим в'їзду (та виїзду); виселяти в адміністративному порядку з цих територій осіб, визнаних «соціально

небезпечними як за своєю злочинною діяльністю, так і за зв'язками зі злочинним середовищем».

4 липня 1941 р. вийшла директива НКВС та НКДБ СРСР про заходи з виселення «соціально небезпечних елементів» з місцевостей, оголошених на воєнному стані. Розпливчасті критерії визнання певних груп населення «небезпечними» створювали широке поле для необґрунтованих репресій. Постановою ДКО від 28 березня 1942 р. введено в дію обмежувальні заходи з пересування залізницею та водними шляхами, а 15 квітня 1943 р. Президія Верховної Ради СРСР ухвалила Указ «Про запровадження воєнного стану на всіх залізницях».

У підрозділі 4.3 «Особливості заборонно-дискримінаційної практики на визволеній території республіки (1942–1945 рр.)» охарактеризовано режимні заходи радянських властей у вказаний період.

3 квітня 1942 р. НКВС СРСР видав Тимчасову інструкцію з відновлення паспортної системи в районах, визволених від окупантів, доповнену 1 грудня 1944 р. Порядок фільтрації шляхом «перепрописки» регламентувався постановою ДКО від 21 лютого 1942 р. «Про перереєстрацію паспортів у громадян, які проживають у режимних місцевостях I та II категорій, заборонених зонах і прикордонній смузі СРСР, та наклеювання на них контрольних листків».

У жовтні 1943 р. радянське керівництво відновило в ще більш жорсткому форматі регулювання в'їзду до режимних міст – Києва, Дніпропетровська, Одеси. На початку 1944 р. пролонгувалася ще одна складова режимно-ізоляційної практики – обмеження вільного пересування працівників найважливіших підприємств, у яких вилучали паспорти в обмін на спецпосвідчення. До категорій, на які поширювалися режимні обмеження у формі виселення, потрапили колишні військовополонені, оточенці, «перебіжчики, переміщені особи (реемігранти, репатріанти), члени родин «зрадників» і «пособників»; порушники паспортного режиму; у формі заслання – фольксдойче, члени родин «зрадників батьківщини».

У підрозділі 4.4 «Правові аспекти режимної політики радянського керівництва у повоєнні роки та добу пізнього сталінізму (1945–1953 рр.)» наголошується, що на початку 50-х років продовжували діяти дискримінаційні обмеження, зокрема, на право вибору місця проживання та вільне пересування для багатьох категорій, зокрема тих, хто відбув покарання за політичними статтями КК, спецпоселенців, членів родин репресованих та ін. «Лібералізація»

середини 1953 р. лише краєм торкнулася «політичних» та інших жертв тоталітаризму. У березні оголошено амністію засуджених на строк до 5 років (окрім ув'язнених за «контрреволюційну діяльність»). Після амністії 1956 р. зняли обмеження (у вільному пересуванні) з колишніх військовополонених, засуджених за «здачу в полон». Водночас більшість адмінпоселенців та спецпоселенців (депортованих), зокрема із Західної України, не мали права проживати в режимних місцевостях.

Отже, у повоєнний період не сталося очікуваного в суспільстві пом'якшення режимних заходів, хоча певні винятки мали місце. Щоправда, в ухвалених 25 грудня 1958 р. Верховною Радою СРСР «Основах кримінального законодавства...» скасовувався принцип «об'єктивного ставлення у провину». Натомість у нових КК союзних республік (1960 р.) серед інших видів покарання зберігалося і таке, як вислання.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні подано вирішення важливого для вітчизняної історико-правової науки завдання, яке полягає у створенні цілісної наукової концепції про репресивно-дискримінаційну політику та режимні заходи радянської влади в Україні у 1917–1953 рр., за результатами чого маємо зазначити наступне:

1. Аналіз наукового доробку попередників дає підстави для констатації, що дотепер опрацьовувалися переважно перші пласти вказаного кола проблем. Натомість глибинні шари – мотиваційні чинники кожного виду державного терору, зокрема ізоляційних/заборонних, обмежувальних заходів, особливостей їх еволюції, нормативно-правового забезпечення, віддалених у часі наслідків каральних акцій тощо – залишилися на периферії наукових студій, що й визначило потребу виконання спеціального дисертаційного проекту в цій тематичній ніші.

2. Більшовики використовували силові методи для легітимації режиму, юридично оформивши судову і позасудову практику вислання та заслання як складову політичного терору. У перші роки радянської влади почав формуватися інститут режимних місцевостей, що регулювався відповідними нормативно-правовими актами. У 1935 р. з'явилася правова дефініція «режимні території», а у 1940 р. встановлено дві категорії режимності – I і II. До I належали великі урбанізовані центри з ширшим колом обмежень, ніж у II. Під час

Другої світової війни запроваджено особливий правовий режим – воєнний стан.

3. Одразу з приходом до влади більшовицька верхівка вдалася до системних заходів з метою ізоляції та «нейтралізації» справжніх і уявних опонентів – буржуазії, купецтва, рецидивістів, вислання тих, хто «становив небезпеку за своїми зв'язками зі злочинним середовищем» або вчинив «суспільно небезпечні дії». Перший структурований реєстр стигматизованих сталінським режимом громадян з'явився 1933 р. у зв'язку із паспортизацією.

Після війни та на поч. 50-х років продовжували діяти дискримінаційні обмеження, зокрема на право вільного вибору місця проживання покараним за політичними статтями, спецпоселенцям та членам родин репресованих. У післясталінську добу така заборона зберігалася для доволі широкого кола осіб, з яких не зняли судимість за «особливо небезпечні злочини».

4. Репресивні функції, зокрема повноваження з видалення «контрреволюційно» налаштованих громадян, спочатку поклалися на губернські надзвичайні комісії, а в зоні дій фронтів і армій – військтрибунали, у разі оголошення воєнного стану – виконавчі або революційні комітети. У другій половині 20-х років право ухвалювати рішення про видалення з прикордонної смуги одержали війська ОДПУ, а пізніше – і регіональні підрозділи радянських спецслужб. Під час розкуркулення виселення у межах округи здійснювалися на підставі рішень окружних виконкомів. У зв'язку з паспортизацією у 1933 р. при всіх підрозділах НКВС були створені т. зв. «паспортні трійки», що мали виселяти громадян, яким заборонялося видавати паспорти. 10 січня 1935 р. при республіканських НКВС та їх обласних управліннях заснували постійно діючі «міліцейські трійки», рішення яких про видалення «небажаних» осіб підлягали виконанню після затвердження ОН. У період «Великого терору» ці структури діяли паралельно з обласними оперативними «трійками», створеними згідно з наказом НКВС СРСР 15 липня 1937 р. для здійснення масових репресій. Наприкінці всі «трійки» скасували, залишивши функції вислання в компетенції ОН.

5. Процедура видалення різних категорій громадян у судовому і позасудовому порядку з часом змінювалася. У 1917–1921 роки вона мала спрощений вигляд. Строк вислання спочатку становив 2 роки, у 1922–1934 рр. зріс до 3, а згодом – до 5 років. У 1924 р. ОДПУ пояснило, що вислані позбавлялися права проживати не тільки у великих містах, а й у прикордонних регіонах. Адмінвигнання здійснювалося у двох формах: а) із заборонаю проживання у 6 містах

(«мінус 6») та прикордонних округах чи без обмеження; б) із заборонаю проживання у попередній та інших вказаних місцевостях, але з прикріпленням до певного населеного пункту на строк до 3 років.

6. Одним із виявів дискримінації громадян стало примусове прикріплення працюючих до провідних індустріальних об'єктів, що супроводжувалося позбавленням паспортів та заборонаю вільного пересування. Цю практику спричинила довоєнна мілітаризація держави, а потім і запровадження воєнного стану. Закріплення робітників та службовців залізничного транспорту, ошадкас, оборонної, вугільної, хімічної промисловості, чорної та кольорової металургії, важкої індустрії, суднобудування за місцем їх роботи оформлялося спочатку відомчими директивами НКВС та відповідних галузевих наркоматів, згодом – союзним урядом та ДКО. У 1948 р. ці приписи залишалися правочинними лише для співробітників Держбанку і ошадкас, пов'язаних зі зберіганням цінностей (до 1955 р.), а також мобілізованих на військову службу, моряків і виїжджаючих за кордон.

7. Більшовицька верхівка перетворила адміністративно-правову діяльність під час розкуркулення і колективізації сільського господарства у кримінальну репресію. Поряд з законодавчими актами, що регулювали цю сферу, одночасно з указами ВЦВК і розпорядженнями РНК стали широко застосовуватися директиви і постанови ЦК ВКП(б).

8. З початком нацистської агресії запроваджувалася низка режимних заходів у рамках воєнного стану. Встановлення і контроль за дотриманням режимних та обмежувальних заходів перейшли до компетенції військових структур і територіальних органів НКВС та НКДБ. Згідно з постановами ДКО збільшувалась кількість режимних місцевостей. Зі скасуванням цього надзвичайного правового режиму номенклатура обмежень дещо скоротилась, хоча суттєвого пом'якшення санкцій не сталося. Більш того, з 1947 р. спостерігалось їх посилення за рахунок розширення режимних місцевостей (частина Чернівецької та Ізмаїльської областей і все Закарпаття), паспортизації у прикордонній смузі, обмеження на в'їзд до великих міст (зокрема, репатріантів), «розвантаження» столиці республіки від «небажаних» категорій її мешканців. Дискримінаційні обмеження продовжували діяти і на початку 50-х років. Так, звільненим із таборів ГУЛАГу заборонялося селитися у 32 місцевостях СРСР, прикордонних та інших режимних зонах.

9. Згідно з постановою РМ СРСР від 30 жовтня 1953 р., особливий паспортний режим залишався для Києва, Одеси, Харкова, а

також був чинним і для прикордонних зон та міст (Львова, Ялти). Разом з тим, незважаючи на цю постанову та скасування обмежень для висланих в адміністративному порядку і спецпоселенців (депортованих), а також засуджених за політичними статтями, більшості з них заборонялося мешкати в режимних місцевостях. Попри те, що в «Основах кримінального законодавства» (1958 р.) влада відмовилась від принципу «об'єктивне ставлення у провину», згідно з яким покарання накладалося навіть без урахування провини, зберігалось вислання, а статус режимних територій низка міст і територій мала до кінця 70-х років.

10. У репресивній політиці радянської влади виокремлюється кілька етапів, що дає підстави для авторської періодизації. Перший період (1917–1932 рр.) позначений хаотичними, а з часом цілеспрямованими міграційними заходами стосовно «контрреволюційних елементів», що набули інституційного оформлення у діяльності спеціальної комісії з підготовки нормативно-правової бази адміністративних санкцій. Другий період (1933–1939 рр.) пов'язаний із паспортизацією, «чистками», «розвантаженням» режимних місцевостей, збільшенням вислання з 3 до 5 років. Третій період (1939–1953 рр.) складався з кількох етапів. Упродовж першого (1939–1941 рр.) відбувалась тотальна мілітаризація всіх сфер життя, «санаційні» заходи; другого (1941–1942 рр.) – акції, що супроводжували введення воєнного стану; третього (1943–1945 рр.) – виявлення і покарання всіх причетних до співпраці з окупантами, депортації «зрадників Батьківщини» та інших категорій «неблагодійних»; упродовж останнього (1945–1953 рр.) – динаміка цих заходів коливалася від незначного їх послаблення до помітного посилення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Пащенко Д. А. Правові заходи радянської влади щодо режимних територій в УСРР (1932–1936 рр.). *Соціологія права*. 2015. № 3-4 (14-15). С. 252–257.
2. Пащенко Д. А. Нормативно-правова база та практика масових виселень в Україні (1929–1932 рр.). *Правовий вісник Університету «Крок»*. 2016. Вип. 26. С. 53–60.

3. Пащенко Д. А. Режимні заходи радянської влади щодо милітаризації держави та суспільства (1939–1941 рр.). *Європейські перспективи*. 2017. № 2. С. 40–47.

4. Пащенко Д. А. Початок нацистської агресії та режимні заходи радянської влади в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)* : міжнар. юрид. вісник. 2017. Вип. 2-3 (6-7). С. 50–57.

5. Пащенко Д. А. Репресивні заходи радянської влади щодо масових виселень в Україні у кінці 20-х – на початку 30-х рр. XX ст. *Наше право*. 2017. № 3. С. 28–33.

6. Пащенко Д. А. Нормативно-правове підґрунтя створення режимних територій в УСРР та ізоляційні заходи радянської влади. *Scientific letters. of Academic Society of Michal Baludansky. Slovakia*. 2015. № 3 (6). С. 92–95.

7. Пащенко Д. А. Режимно-обмежувальні заходи 30-х років XX ст. в УРСР та їх нормативно-правове забезпечення. *Національна ідея та правосвідомість в умовах трансформації сучасного українського суспільства* : зб. доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Ірпінь, 16 грудня 2015 р.). Вінниця : ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2016. С. 171–176.

8. Пащенко Д. А. Формування нормативно-правової бази щодо регламентування режимних територій в українській республіці у 30-х роках XX ст. *Сучасні тенденції розвитку національного законодавства* : зб. наук. ст. V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 4-5 листопада 2016 р.). Київ : Видавничий центр НУБіП України, 2016. С. 26–28.

9. Пащенко Д. А. Правові засади радянського уряду щодо забезпечення спокою у режимних місцевостях у 30-х роках XX ст. *Теоретико-правові засади становлення, розвитку та діяльності інституту приватних детективів: вітчизняна та зарубіжна практика* : тези Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 02 березня 2017 р.). Київ : «КРОК», 2017. С. 138–140.

10. Пащенко Д. А. Організаційно-правова діяльність радянської влади щодо режимних місцевостей. *Актуальні проблеми сучасного розвитку цивільного, міжнародного морського, господарського та транспортного права* : матеріали VII Міжар. наук.-практ. конф. (Київ, 6-7 квітня 2017 р.). Київ. : Київ. держ. акад. водного транспорту ім. гетьмана Петра Конашевського-Сагайдачного, 2017. С. 289–392.

11. Пащенко Д. А. Режимні заходи радянської влади на території УСРР у 30-х роках XX ст. *Всеукраїнські правові наукові читання* : зб. матеріалів (Ірпінь, 19 жовтня 2017 р.). Вінниця : ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2017. С. 161–165.

АНОТАЦІЇ

Пащенко Д.А. Репресивно-дискримінаційна політика та режимні заходи радянської влади щодо населення України (1917–1953 рр.). – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2017.

Дисертаційний проект сфокусований на комплексному дослідженні мотиваційних чинників, законодавчо-нормативної бази репресивно-дискримінаційної політики більшовицького керівництва, режимних (заборонних) та ізоляційних заходів упродовж 1917–1953 років.

Запропоновано авторську періодизацію репресивної політики радянської держави у зазначений історичний період.

Подано характеристику різних категорій громадян, які підпадали під дію режимно-дискримінаційних заходів: «колишніх», «контрреволюціонерів», «паразитуючих елементів», бандитів, політемігрантів, утримувачів «кубел», шахраїв, спекулянтів, фальшивомонетників, репатрійованих та інших «соціально небезпечних елементів».

Здійснено реконструкцію інституційного оформлення цієї ланки державного терору, зокрема представленою особливою комісією з вислання, Особливою нарадою, «міліцейськими» і «паспортними трійками».

У руслі загальної заборонно-обмежувальної політики розглядається примусове прикріплення до промислових підприємств працівників оборонної, вугільної, металургійної, хімічної, суднобудівної галузей, залізничного транспорту, ошадкас.

Ключові слова: державний терор, репресії, дискримінація, режимні території, паспортизація, Особлива нарада, вислання, заслання, депортація.

Пащенко Д.А. Репресивно-дискриминационная политика и режимные мероприятия советской власти относительно населения Украины (1917–1953 гг.). – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. –

Харьковский национальный университет внутренних дел. – Харьков, 2017.

Диссертационный проект сфокусирован на комплексном исследовании мотивационных факторов, законодательно-нормативной базы, институционального оформления репрессивно-дискриминационной политики советского руководства, в частности режимно-изоляционных мероприятий на протяжении 1917–1953 годов. На основе репрезентативного круга источников осуществлена попытка системной реконструкции одного из наиболее одиозных векторов деятельности советской правящей верхушки – государственного террора против собственного народа.

В работе подчёркивается, что средством обеспечения безопасности государства «диктатуры пролетариата» являлось насилие в отношении всех настоящих и предполагаемых оппонентов, а инструментом легитимации – нормативно-правовое и институциональное оформление репрессалий, в частности высылки и ссылки (судебной и внесудебной). Раскрывается формирование института режимных территорий, а также алгоритм введения и функционирования особого правового режима – военного положения.

Охарактеризованы категории граждан, к которым в первую очередь применялись указанные и другие репрессивные санкции.

Процедура паспортизации трактуется как инструмент «чистки» режимных территорий от «неблагонадёжных элементов».

Проанализирована деятельность основных структурных элементов государственного механизма террора – Особой комиссии по ссылке, Особого совещания, «милицейских» и «паспортных троек».

В русле ограничительно-дискриминационного курса рассматривается принудительное закрепление работающих за ведущими промышленными объектами.

Прослеживаются попытки «либерализации» репрессивной политики после смерти Сталина при сохранении их общей направленности.

Ключевые слова: государственный террор, репрессии, дискриминация, режимные территории, паспортизация, Особое совещание, ссылка, высылка, депортация.

Paschenko D.A. Repressive-discriminatory politics and regime measures of soviet power are in relation to the population of Ukraine 1917-1953 years. – *Qualifying scientific work as the manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.01 - Theory and History of State and Law; the history of political and legal studies. - Kharkiv National University of Internal Affairs - Kharkiv, 2018.

The dissertation project focuses on the comprehensive study of the motivational factors, the legislative and normative base of the repressive-discriminatory policy of the Bolshevik leadership, (forbidden) regime and y isolation measures during 1917-1953. On the basis of a wide array of sources covering archival and published documents, modern theoretical and conceptual developments of domestic and foreign scientists, an attempt was made to systematically reconstruct one of the most odious vectors of the Soviet ruling elite - state terror against its own people.

It is shown in the work that immediately after the seizure of power, the Bolsheviks resorted to the isolation or destruction of their political opponents. Legitimation of the state of the "dictatorship of the proletariat" was thus subordinated to the legislative and normative process. From the beginning of the 20th century, the judicial and extrajudicial practice of expulsion was regulated.

The process of formation of the system of regime areas, the number of which constantly grows, as well as the algorithm of the introduction of a special legal regime - a martial state with all inherent attributes - is revealed.

Characterization of various categories of citizens subject to the regime-discrimination measures: "former", "counterrevolutionaries", "parasitic elements", bandits, political migrants, "cubes", fraudsters, speculators, counterfeiters, repatriated and other "socially dangerous elements" » The passport procedure is interpreted as a tool for "clearing" the restricted areas from "unreliable" persons.

Keywords: state terror, repressions, discrimination, regime territories, certification, special meeting, expulsion, exile, deportation.